

SIERPIEŃ 2021, KRAKÓW NR 34

ISSN 2300 9527

41 ROCZNICA POROZUMIEŃ SIERPNIOWYCH

Biuletyn Sieci Solidarność, który oddajemy do Waszych rąk ukazuje się z okazji 41. rocznicy podpisania Porozumień Sierpniowych oraz powstania Solidarność.

Przypominamy Program Samorządnej Rzeczypospolitej w 40 rocznicę jego uchwalenia podczas I Krajowego Zjazdu NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”. Dokument dzisiaj trochę zapomniany, a przecież to on sformułował wizję Polski o której

marzyliśmy przez dziesięciolecia. Polski – kraju opartego o zasady demokratycznego państwa prawa i szeroko rozumianą solidarność i samorządność.

Najważniejszym wydarzeniem obchodów rocznicowych będą z pewnością uroczystości wręczenia Medali „Dziękujemy za wolność” zaplanowane 29 sierpnia w gościnnym Nowohuckim Centrum Kultury oraz przełożona w wyniku epidemii

COVID-19 z ub. roku, na 4 września br. uroczystość w Niepołomicach.

Główną grupą osób, którą zamierzamy uhonorować będą nauczyciele z podziemnej Solidarność Nauczycielskiej, ten numer w dużej części będzie im poświęcony, natomiast wkładki do biuletynu będą zawierać biogramy osób, którym wręczymy Medale „Dziękujemy za wolność”.

Redakcja

PROGRAM NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” UCHWALONY PRZEZ I KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW

Przypominamy Program Samorządnej Rzeczypospolitej w 40 rocznicę jego uchwalenia podczas I Krajowego Zjazdu NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”.

Zawarty jest w ośmiu rozdziałach, poczynając od „Kim jesteśmy i dokąd zmierzamy”, poprzez odniesienie „Wobec dzisiejszej sytuacji kraju”, do diagnozy „Stanowisko Związku wobec kryzysu i reformy gospodarczej”, formułując konkretne tezy. „Ochrona pracy jako podstawowe zadanie Związku” została opisana w tezach w kolejnym rozdziale a następnie rozdział „Solidarne społeczeństwo – polityka społeczna”. Rozdział VI. „Samorządna Rzeczypospolita” zawierał tezy o zasadniczym ustrojowym charakterze kraju. W kolejnym siódmym rozdziale opisano tezy o zasadach funkcjonowania NSZZ „Solidarność pt. „Nasz Związek”.

I Kim jesteśmy i dokąd dążymy

NSZZ „Solidarność” powstał z ruchu strajkowego 1980 roku – największego ruchu masowego w dziejach Polski. Ruch ten, zrodzony wśród robotników wielkich zakładów pracy w różnych regionach naszego kraju, znalazł swój historyczny punkt zwrotny w sierpniu 1980 roku na Wybrzeżu. Ogarnął on w ciągu roku wszystkie środowiska świata pracy: robotników i rolników, inteligencję i rzemieślników. (...)

Program nasz jest programem walki o cele, które sami postawiliśmy, programem, w którym znajdują odbicie pragnienia i dążenia naszego społeczeństwa, programem, który z tych dążeń wyrasta. Jest programem zmierzającym do celów długofalowych przez rozwiązywanie spraw bliższych. Jest to program naszej pracy, walki i służby.

II Wobec dzisiejszej sytuacji kraju

Powstanie „Solidarność”, masowego ruchu społecznego, zasadniczo zmieniło sytuację kraju. Stworzyło możliwość rozwoju różnorodnych, niezależnych społecznych instytucji, zarówno nowo powstających, jak i tych, które do niedawna zależne od władz państwowych, obecnie uzyskały samodzielność. Narodziny organizacji niezależnych od władz państwowych należy uznać za fakt zasadniczy dla przemian, jakie zachodzą w stosunkach społeczno-politycznych naszego kraju. Dzięki nim społeczeństwo może zabiegać o realizację swoich dążeń i skutecznie bronić swoich praw. (...)

Dzisiejsza sytuacja kraju postawiła przed nami konieczność stworzenia programu o różnym zakresie. Musi to być najpierw program działań szybkich, koniecznych dla przejścia przez trudny okres czekającej nas zimy. A równocześnie musi to być program reformy gospodarczej, której odłożyć na później nie można, program polityki społecznej i przebudowywania życia publicznego kraju – program drogi do samorządnej Rzeczypospolitej.

III Związek wobec kryzysu i reformy gospodarczej

Źródła obecnego kryzysu tkwią głęboko w systemie ekonomicznym i politycznym oraz w polityce gospodarczej prowadzonej przez władze, które, lekceważąc podstawowe interesy społeczeństwa, blokowały wszelkie próby reformy i zmarnotrawiły ogromne pożyczki zagraniczne. Ostry kryzys narastał od połowy lat 70., zaś w ostatnim roku nastąpiło jego gwałtowne zaostrenie, głównie na skutek niezdolności władzy do przeprowadzenia głębokich zmian.

W obliczu ujawniającej się katastrofy gospodarczej kraju rząd ogłosił program przezwyciężenia kryzysu i stabilizacji gospodarki. Związek nie popiera tego programu, ponieważ nie uruchamia on wielu ważnych rezerw gospodarki, nie budzi zaufania społecznego. Szybsze wyjście z kryzysu możliwe jest, naszym zdaniem, jedynie przy nadaniu decyzjom władzy pełnej wiarygodności. Dlatego domagamy się zapewnienia społecznej kontroli nad rządowymi decyzjami antykryzysowymi. Ich uwiarygodnienie wymaga powołania na kierownicze stanowiska w gospodarce narodowej ludzi cieszących się autorytetem fachowym i społecznym.

TEZA 1 – Domagamy się wprowadzenia reformy samorządowej i demokratycznej na wszystkich szczeblach zarządzania, nowego ładu społeczno-gospodarczego, który skojarzy plan, samorząd i rynek.

TEZA 2 – Nadchodząca zima wymaga energicznych działań doraźnych – Związek ogłasza stan gotowości ludzi dobrej woli.

TEZA 3 – Obrona poziomu życia ludzi pracy wymaga zbiorowego przeciwdziałania spadkowi produkcji.

TEZA 4 – Związek uznaje konieczność przywrócenia równowagi rynkowej w ramach wiarygodnego programu antykryzysowego, zgodnego z docelową reformą i przy ochronie najsłabszych grup ludności.

TEZA 5 – Walka z kryzysem i reforma ekonomiczna muszą być realizowane pod społecznym nadzorem.

TEZA 6 – Pamiętając o wszystkich, Związek otoczy szczególną opieką najbiedniejszych.

TEZA 7 – Zaopatrzenie w żywność jest dziś sprawą najważniejszą; kartki muszą mieć pełne pokrycie, rozdział żywności musi być poddany społecznej kontroli.

TEZA 8 – Związek przeciwdziałać będzie narastającym różnicom socjalnym między zakładami pracy i między regionami.

IV Ochrona pracy jako podstawowe zadanie Związku

Podstawową działalnością Związku będzie zabezpieczenie prawa pracownika do pracy, do godnego traktowania go przez pracodawcę, do bezpiecznych i nieszkodliwych dla zdrowia warunków pracy oraz sprawiedliwego wynagrodzenia.

TEZA 9 – Prawo do pracy musi być respektowane, a system płac należy zreformować.

TEZA 10 – Należy zapewnić bezpieczne i nieszkodliwe dla zdrowia warunki pracy

TEZA 11 – Prawo pracy winno stać na straży interesów społecznych i pracowniczych obywateli.

V Solidarne społeczeństwo – polityka społeczna

TEZA 12 – Związek dąży do skierowania rozbudowej w proteście społecznym inicjatywy ku zaspokojeniu potrzeb najbliższego otoczenia.

Centralistyczny system polityki społecznej okazał się niespójny i nieskuteczny. W społeczeństwie wywołuje poczucie głębokiego

TEZA 16 – Związek walczy o skuteczną ochronę środowiska człowieka.

TEZA 17 – Związek domaga się respektowania podstawowego prawa człowieka do własnego mieszkania i uczestniczy w kształtowaniu polityki mieszkaniowej.

TEZA 18 – Związek dążyć będzie do zapewnienia każdemu pracownikowi niezbędnej ilości czasu wolnego i możliwości jego wykorzystania dla uczestnictwa w kulturze.

VI. Samorządna Rzeczpospolita

TEZA 19 – Pluralizm światopoglądowy, społeczny, polityczny i kulturalny powinien być podstawą demokracji w samorządnej Rzeczypospolitej.

TEZA 20 – Autentyczny samorząd pracowniczy będzie podstawą samorządnej Rzeczypospolitej.

System wiążący władzę polityczną i gospodarczą, oparty na nieustannej ingerencji czynników partyjnych w funkcjonowanie przedsiębiorstw to główna przyczyna kryzysu, w jakim znajduje się nasza gospodarka, to także przyczyna braku

korzystać z preferencji. Konieczne jest zapewnienie warunków do przeprowadzenia kampanii wyborczej, w ramach której konkurować będą różne programy i różni kandydaci.

TEZA 22 – Organizacje i ciała samorządowe powinny uzyskać reprezentację na szczeblu najwyższych władz państwowych.

TEZA 23 – System musi gwarantować podstawowe wolności obywatelskie, respektować zasady równości wobec prawa wszystkich obywateli i wszystkich instytucji życia publicznego.

TEZA 24 – Sądownictwo musi być niezawisłe, a aparat ścigania poddany społecznej kontroli.

TEZA 25 – W Polsce praworządnej nikt nie może być prześladowany za przekonania ani zmuszany do działań niezgodnych z sumieniem.

TEZA 26 – Osoby winne doprowadzenia kraju do upadku muszą ponieść pełną odpowiedzialność.

TEZA 27 – Młode pokolenie Polaków musi mieć zapewnione odpowiednie warunki dla rozwoju fizycznego, psychicznego i moralnego.

Wychowanie naszych dzieci musi pozostawać w naszych rękach. Związek zdecydowanie będzie się przeciwstawiał podporządkowaniu systemu oświaty i wychowania politycznym, ekonomicznym i ideologicznym interesom władz państwowych i partyjnych. Będziemy walczyć o pełny dostęp dzieci i młodzieży do narodowej i światowej kultury, o równe szanse do rozwoju dla każdego dziecka, o wychowanie w prawdzie i szacunku dla indywidualności człowieka.

TEZA 28 – Kultura i oświata muszą być dostępne dla każdego, wymagają opieki i pomocy Związku.

Celem reform gospodarczych i społecznych musi być nie tylko poprawa warunków materialnych, ale i rozwój kultury i edukacji społeczeństwa. Chcemy nie tylko jeść, ale i żyć w sposób godny i światły.

TEZA 29 – Związek będzie popierał i chronił wszelkie niezależne poczynania zmierzające do samorządności w kulturze i edukacji.

Jedną z najpoważniejszych przyczyn obecnego kryzysu w kulturze i edukacji jest monopol państwowy w tych dziedzinach. Społeczeństwo musi stać się włodarzem własnej kultury i edukacji.

TEZA 30 – Związek będzie popierał swobodę badań naukowych i samorządność środowisk naukowych. Podporządkowanie nauki względem politycznym sprawiło, iż nie mogła ona skutecznie przeciwdziałać kryzysowi społecznemu i gospodarczemu.

TEZA 31 – Związek będzie walczył z zakłamaniami we wszystkich dziedzinach życia, ponieważ społeczeństwo chce i ma prawo żyć w prawdzie.

Mówienie i pisanie prawdy jest konieczne dla rozwoju świadomości społecznej i dla zachowania tożsamości narodowej. Dla zbudowania lepszej przyszłości musimy znać prawdę o naszej współczesności.

TEZA 32 – Środki społecznego komunikowania są własnością społeczną, muszą służyć całemu społeczeństwu i być pod jego kontrolą.

Prowadzona przez Związek walka o dostęp do środków masowego przekazu jest walką w interesie wszystkich środowisk społecznych, jest walką o prawa całego społeczeństwa.

Delegaci z Małopolski na I KZD w Gdańsku-Oliwie

niezadowolonia, a zarazem sprawia, że ludzie biernie czekają na świadczenia rozdzielane przez państwo. Polityka społeczna musi ulec rzeczywistemu uspołecznieniu.

TEZA 13 – Związek broni prawa rodziny do zaspokojenia podstawowych potrzeb i rozwoju w poczuciu bezpieczeństwa.

Zadaniem polityki rodzinnej jest zapewnienie właściwych zdrowotnych, materialnych i wychowawczych warunków rozwoju młodego pokolenia i życia rodziny

TEZA 14 – Związek będzie bronił praw osób starych, niepełnosprawnych i nieuleczalnie chorych.

TEZA 15 – Wobec zagrożenia biologicznego narodu ochrona zdrowia jest obszarem szczególnego zainteresowania Związku.

równości szans w życiu zawodowym. Nomenklatura partyjna uniemożliwia wszelką racjonalną politykę kadrową, czyni miliony bezpartyjnych pracownikami drugiej kategorii. Jedyną możliwą dziś drogą zmiany tej sytuacji jest utworzenie autentycznych samorządów pracowniczych, które uczyniłyby załogi rzeczywistymi gospodarzami zakładu.

TEZA 21 – Samodzielne prawnie, organizacyjnie i majątkowo samorządy terytorialne muszą być rzeczywistą reprezentacją społeczności lokalnej. Podstawą autentycznego samorządu terytorialnego musi być wyłonienie go w wolnych wyborach. Powinny one zapewnić możliwość kandydowania osobom wysuniętym przez organizacje społeczne, a także grupy obywatelskie. Żadne listy wyborcze nie mogą

VII Nasz Związek

TEZA 33 – Członkowie naszego Związku mają prawo nieskrępowanego wyrażania opinii i woli oraz swobodnego organizowania się dla realizacji wspólnych celów.

TEZA 34 – Decyzje i działania instancji związkowych winny opierać się na rzetelnej znajomości opinii i woli członków Związku.

TEZA 35 – Podstawowym sposobem realizacji interesów pracowniczych i obywatelskich członków Związku jest droga uzgodnień i porozumień, a gdy one zawiodą – akcje protekcyjne.

TEZA 36 – Kontrola i krytyka instancji związkowych to prawo i obowiązek każdego członka „Solidarności”.

VIII Nowe porozumienie społeczne

TEZA 37 – „Solidarność” domaga się nowego porozumienia społecznego.

NSZZ „Solidarność” jest gwarantem porozumień społecznych z 1980 roku i domaga się konsekwentnej ich realizacji. Nie ma innej drogi ocalenia kraju niż realizacja konstytucyjnej zasady suwerenności narodu.

Związek nasz określa swój program w chwili, gdy krajowi grozi katastrofa. Nie można przyzwyczajać się do życia w kryzysie, z kryzysu musimy wyjść.

Paweł Zechenter – tu wyjątkowo jako fotografowany, nie fotografujący.

Porozumienie antykryzysowe

Porozumienie antykryzysowe musi zapewnić społeczeństwu przetrwanie zbliżających się ciężkich zimowych miesięcy. Musi wskazać kierunki wyjścia z kryzysu. Musi być pierwszym sprawdzianem współdziałania władzy i społeczeństwa.

Porozumienie w sprawie reformy gospodarczej wymaga współdziałania władzy i społeczeństwa na rzecz radykalnej zmiany dotychczasowego porządku gospodarczego. Reforma zagwarantować powinna zarządzanie zakładami pracy przez załogi w systemie gospodarczym kojarzącym prawa rynku z uspołecznionym

II dzień Obrad Zjazdu. Fot. Paweł Zechenter

planowaniem. Setki podpisanych przez rząd porozumień pozostały na papierze. Przyrzeczenia złożone ludziom pracy przez władze muszą zostać zrealizowane.

Porozumienie dla samorządnej Rzeczypospolitej

Porozumienie w sprawie samorządnej Rzeczypospolitej musi wyznaczać kierunki i sposoby demokratyzacji instytucji życia publicznego: Sejmu, władz politycznych, terytorialnych, gospodarczych, sądownictwa, oświaty itp. Realizacja tego porozumienia ustali właściwe stosunki między obywatelami a państwem. Droga ku samorządnej Rzeczypospolitej jest jedyną drogą, by Polska, silna wewnętrznie, stała się wiarygodna jako równorzędny partner dla innych narodów.

Związek traktuje nowe porozumienie społeczne jako całość nierozłączną, wzajemnie powiązaną.

Program działań NSZZ „Solidarność” jest przede wszystkim zobowiązaniem, jakie Związek podejmuje wobec kraju. Liczymy na to, że uzyska on akceptację społeczeństwa, żadne interesy jednostkowe czy grupowe nie mogą być stawiane wyżej niż interes kraju.

Nie uważamy, że mamy monopol na prawdę. Jesteśmy gotowi w dialogu – uczciwym i lojalnym – rozmawiać z władzami, szukać właściwych decyzji, które najlepiej służyłyby krajowi i realizowałyby interesy pracownicze i obywatelskie ludzi pracy.

Niech to będzie porozumienie wokół tego, co narodowe, demokratyczne i ludzkie. Wokół tego, co nie powinno nas dzielić. NSZZ „Solidarność” jest gwarantem porozumień społecznych z 1980 roku i domaga się konsekwentnej ich realizacji. Nie ma innej drogi ocalenia kraju niż realizacja konstytucyjnej zasady suwerenności narodu. ■

ZJAZD DELEGATÓW
Gdańsk, dnia 7 października 1981 r.

Słowa: Jan Michał Zazula,
uhonorowany medalem Dziękujemy za Wolność XXIV edycji.
Muzyka: Jan Krzysztof Kelus.

OSTATNIA SZYCHTA NA KWK „PIAST”

Wyjeżdżajcie już chłopcy od „Piasta”,
Pora, chłopcy, opuścić tę dziurę.
Baby płaczą, upiekły Wam ciasta,
Złota klatka wyniesie Was w górę.

Wyjeżdżajcie, już szychta skończona,
Pielęgniarki i lekarz są w szatni.
Porozwożą Was suki po domach,
Mają wszystkich. Wasz szyb jest ostatni.

Pan pułkownik wyciągnie sam rękę,
Gdzieś w kantorku bulgoce już czajnik.
Żona z „Wujka” ma czarną sukienkę,
A poza tym – jest wreszcie normalnie.

Śpijcie w domu spokojnie do rana,
Bo zapłacą Wam – coś się targować?
Jutro druga na dół zjedzie zmiana;
Trza fedrować, fedrować, fedrować!

Ze dwunastu nie wróci górników:
Czterech zniknie, trzech stanie przed sądem,
Trzech wieczorem oplują w Dzienniku,
Dwaj nie są stąd, a reszta jest z rządem.

Władza w Wasze przebrana mundury
I bandyci przebrani za władzę,
Znów na placu Defilad u góry,
Na przysięgę żołnierzy prowadzą.

Tylko honor jest Wasz, Solidarni.
Bryłą węgla zaś polskie sumienie.
Na Was czas – wyjeżdżajcie z kopalni,
Waszą Polskę zepchnięto pod ziemię.

Ład i spokój i praca na górze,
Pojedyncze są jeszcze przypadki...
Wolny Kraj! Co Was trzyma w tej dziurze?
Czas się zbierać. Czas wsiadać do klatki.

PODZIEMNA SOLIDARNOŚĆ NAUCZYCIELSKA Z NOWEJ HUTY

Powstanie Solidarności Nauczycielskiej

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Pracowników Oświaty i Wychowania dzielnicy Nowa Huta w Krakowie z siedzibą Oś. Handlowe 4, została zarejestrowana w MKZ Małopolska pod numerem 1843 w dniu 6.01.1981 na wniosek Międzyszkolnej Komisji Koordynacyjnej. Na dzień 14.09.1981 liczyła 3216 członków, co stanowiło 80% ówczesnie zatrudnionych. Na szczególną uwagę w okresie jawnej działalności KZ Nowa Huta zasługuje ufundowanie sztandaru Solidarności Nauczycielskiej, poświęconego w dniu 30 sierpnia 1981 w kościele NMP „Arka”, wraz ze sztandarami hutników. Ważnym wydarzeniem był też udział delegacji nauczycieli wraz ze sztandarem w I Zjeździe Komisji Krajowej NSZZ Solidarność w Gdańsku w 1981 roku.

KZ składała się z 15 członków plus 4 członków Komisji Rewizyjnej. Były wśród nich osoby, których działalność i postawa po 13 grudnia 1981 zasługują na szczególne upamiętnienie: Wiesław Kowalski, Zbigniew Kubiak, Joanna Więclaw, Czesława Łach, Ewa Kowalska, Ala Małecka, Marianna Piskorz.

Grudzień 1981

Pierwsze spotkanie nauczycieli, tuż po wprowadzeniu stanu wojennego, odbyło się 14.12.1981 roku, w kościele „Arka”. Wcześniej, w nocy z 13/14.12.1981, Zbyszek Kubiak i Leszek Salamonowicz z lokalu na Osiedlu Handlowym wynieśli oraz ukryli nauczycielski sztandar. Kolejnej nocy Ewa i Wiesław Kowalscy zabrali z lokalu KZ w bezpieczne miejsce całą bibliotekę, prasę, dokumentację i krzyże. Książki te były początkiem latającej biblioteki podziemnej, a z czasem zostały подарowane nauczycielom.

Pod koniec grudnia 1981 dwie nauczycielki Ala Małecka i Marianna Piskorz złożyły kwiaty pod kopalnią Wujek – tuż po jej spacyfikowaniu.

Budowanie opozycyjnych struktur związkowych

Podziemne struktury nauczycielskiej Solidarności zaczęły organizować: Joanna Więclaw, Zbigniew Kubiak, Ala Małecka, Anna Pilawa, Czesława Łach, Marianna Piskorz, Krystyna Toch. Odbudowano sieć łączników ze szkołami, dokooptowano kilku nowych z kół Komisji (Kazimiera Stępień, Anna Michańków, Józef Borys,

nauczycielka w-f z Zespołu Szkół Budowlanych z oś. Szkolnego (niestety nie pamiętam nazwiska) oraz Irena Adamowicz, Marek Michno, Lucjan Toch, Tadeusz Matusz, Lidia Skrzyniarz, Joanna Michalska, Zofia Piasecka, Wanda Kuriańska, Marek Partyka, Wanda Gąsior, Kazimierz Idzi, Barbara Krzyżek, Anna Maliszewska, Anna Rączka z mężem, Elżbieta Kopczyk, Maria Koczot, Józef Winiarski i inni.

Utworzono sieć kolportażową oraz na zbieranie składek członkowskich, uruchomiono pomoc charytatywną dla internowanych, uwięzionych, ukrywających się.

Na początku 1982 roku odbyło się spotkanie, w którym uczestniczyli: Anna Pilawa, Kazimiera Stępień, Anna Michańków, Ala Małecka i Marianna Piskorz. Osoby te tworzyły grupę „wykonawczą”, zajmującą się składkami i kolportażem. Zarządzała nimi inna grupa „mózg” w składzie: Ewa i Wiesław Kowalscy, Zbigniew Kubiak i Joanna Więclaw. Zbigniew Kubiak zorganizował mały sabotaż. Jedną z akcji było wrzucenie świec dymno-zapachowych do odebranego Solidarności Nauczycielskiej lokalu przy oś. Handlowym 4, a zajętego przez ZNP.

Poczet sztandarowy Solidarności Nauczycielskiej Nowej Huty podczas Pielgrzymki Nauczycielskiej do Częstochowy w lipcu 1988 r. (od prawej): Joanna Więclaw, Cezary Kuleszyński, Czesława Łach.

Za kolportaż i utworzenie sieci odpowiedzialna była Anna Pilawa. Prasę podziemną dla nauczycieli Nowej Huty odbierali początkowo pp. Kowalscy, Zbigniew Kubiak, a później dołączyli Ela Zych, Marek Michno, A. Michańków. Początkowo były to „Solidarność Nauczycielska”, „Promieniści”, „Staszek”, „KOS”, „Goniec Małopolski”, „Hutnik”, później większość prasy wydawanej na terenie Krakowa oraz z innych regionów Polski. Prasa ta, wydawnictwa nielegalne książkowe, znaczki, kartki okolicznościowe z „internatów”, fotografie i sztuka docierały sieciami poprzez nauczycielskich łączników do nowohuckich szkół, szpitali, na uczelnie i do innych zakładów pracy.

W pierwszych miesiącach 1982 w mieszkaniu nauczycieli M. T. Chrzęszczów utworzono reprezentację nauczycieli całego Krakowa (4 dzielnic) i wybrano Małgorzatę Bazarnik za przedstawiciela Oświaty RKW. Utworzony został zespół Oświaty i Służby Zdrowia, w skład którego wchodził W. Kowalski i dr Zbigniew Chłap. Spotkania odbywały się w prywatnych domach na peryferiach Krakowa.

Wiosną 1982 roku Ala Małecka i Anna Lilpop Michańków przewiozły około milion złotych dla podziemnych solidarnościowych struktur Krakowa z regionu dolnośląskiego (słynne 80 milionów zabezpieczone przez Józefa Pinióra).

Początkowo składki, prawie w całości, przekazywane były do RKW na potrzeby ukrywających się i podziemia.

Od roku 1984 nawiązany został kontakt z hutniczym funduszem SFPP (Społeczny Fundusz Pomocy Pracowniczej) do którego odprowadzono składki zbierane w szkołach. Poprzez łączników wypłacane były zapomogi, zasiłki na nowonarodzone dzieci, rozprowadzane lekarstwa z aptek przy kościołach, odżywki dla niemowląt, żywność i ubrania z darów. Organizowane były paczki mikołajowe (z niemałym trudem w czasach kartek żywnościowych), a także wypoczynek letni dla nauczycieli i ich rodzin, były to pobyty w prywatnych domach w Rabce i Obidowej.

Wsparcie duszpasterskie

W marcu 1982 o. Paweł Mynarz założył duszpasterstwo „Ostoja” dla nauczycieli nowohuckich. Większość członków byłej legalnej NSZZ Solidarność spotykała się w Duszpasterstwie na comiesięcznych spotkaniach w Katakumbach. Istnienie duszpasterstwa ułatwiało pracę i kontakty. Ojciec Paweł wspierał podziemne struktury nauczycielskie w każdej dziedzinie działalności. Ludzie Solidarności byli w zarządzie Duszpasterstwa (Czesława Łach).

O. Paweł zorganizował w Mogile korepetycje dla dzieci osób internowanych, więzionych i represjonowanych, a nauczyciele z podziemnej Solidarności pomagali dzieciom w różnych przedmiotach. Byli to: Anna Pilawa, Zbyszek Kubiak, Marek Partyka, Czesława Łach, Krystyna i Lucjan Toch. Łącznicy podziemnej Solidarności Nauczycielskiej w szkołach mieli podane nazwiska dzieci i młodzieży osób represjonowanych

i zobowiązani byli do sprawowania cichej opieki nad nimi, aby nie działa im się żadna krzywda.

1 maja 1982 podczas uroczystej mszy św. sztandar Solidarności Nauczycielskiej został przekazany pod opiekę NMP w kościele „Arka”, wraz z kilkoma sztandarami hutników. Sztandar przekazywali Ewa i Wiesław Kowalscy, Ala Małecka i Zbigniew Kubiak.

W ramach współpracy konfraterni mistrzejowickiej i Duszpasterstwa Hutników zorganizowano w lecie 1983 dwa turnusy kolonii dla dzieci internowanych i poszkodowanych działaczy „Solidarności”. Wychowawcami grup w Grzechyni i Żarnówce byli nauczyciele: K. i L. Toch, Anna i Małgorzata Pilawa. Kolonie zorganizowali ks. K. Jancarz i Zbigniew Ferczyk.

Współpraca z RKW, TKK i innymi strukturami

Ważną częścią działalności Solidarności podziemnej było wspieranie pracy Regionalnego Komitetu Wykonawczego tzw. RKW a szczególnie jej lidera Władysława Hardka. Ścisły kontakt z RKW utrzymywany był za pośrednictwem Joanny Więclaw i Ali Małeckiej, które od początku stanu wojennego zajęły się organizacją sieci mieszkań dla ukrywających się, skrzynek kontaktowych, zebrań oraz łączności, początkowo dla regionu krakowskiego, a później na cały kraj po powstaniu Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej. Do nauczycieli nowohuckich zajmujących się ukrywaniem, łącznością z innymi regionami oraz organizacją spotkań TKK na terenie Krakowa i w okolicach, prócz wcześniej wymienionych należeli: A. Pilawa, Alina Giergiel, K. Stępień, M. Piskorz, A. Michańków, Stanisława Koperek z synem oraz blisko współpracujący z nauczycielami: Ewa Kamińska, Małgorzata Pilawa, Anna Zorska, Anna Pikulska, Jadwiga i Zdzisław Klucznikowie, Zbigniew Więclaw, Marek Michańków.

Łącznikiem z KOS, GROT, TKRH, MKS Nowa Huta, KRH był Zbigniew Kubiak. Z Komitetem Ocalenia Solidarności, Komisją Robotniczą Hutników i SFPP (Społecznym Funduszem Pomocy Pracowniczej) współpracowała również Cz. Łach.

Działalność wydawnicza

W Krakowie w latach 1982-1989 drukowano „Solidarność Nauczycielską” – jedno z pierwszych pism stanu wojennego. Redaktorem naczelnym była Wanda Żychowska. Głównym drukarzem był jej mąż, Henryk Żychowski. Drukarnie mieściły się przy ul. Koniewa (obecnie ul. Armii Krajowej), a od ok. 1986 roku w mieszkaniu pp. Żychowskich. Pismo drukowane było na powielaczu i metodą sitodruku. Tam też drukowane były ulotki, kalendarze, kartki świąteczne, znaczki okolicznościowe, koperty itp. w większości projektowane przez Henryka Żychowskiego. W drukowaniu i pisaniu artykułów pomagały Jolanta i Elżbieta Zych oraz z Krakowa Małgorzata Gątkiewicz-Kotarba i Bożena Wyrozumska. Od 1984 nauczyciele nowohucky (Giergiel, A. Michańków,

Kuriańska, Michno, A. Pilawa) współpracowali z wydawnictwem Libertas prowadzonym przez Zbigniewa Kasprzyka, zajmowali się składaniem książek i transportem wydruków z drukarni i na punkty kolportażowe.

Kultura, edukacja, młodzież

W roku 1983 Ewa i Wiesław Kowalscy zorganizowali poprzez M. Bazarnik, latający uniwersytet, początkowo w mieszkaniach nauczycielskich, a potem w podziemiach klasztoru w Mogile u O. Pawła Mynarz. Pierwsza prelekcja odbyła się w mieszkaniu Krystyny i Lucjana Tochów na oś. Tysiąclecia, pierwszym prelegentem był doc. Jan Jerschina z UJ, a potem ulubieńcem nauczycieli został dr. Kazimierz Bujak, również z Wydziału Socjologii UJ.

W latach 1983/84 oraz 1984/85 latający uniwersytet zorganizował roczne Studium Podyplomowe dla nauczycieli na Wydziale Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, nawiązując ścisły kontakt między Solidarnością Nauczycieli, a Solidarnością UJ. Organizatorem tego studium byli doc. J. Jerschina, dr K. Bujak, mgr. Mariola Bocheńska oraz ze strony nauczycieli Ewa Kowalska. Oficjalnie był to roczny podyplomowy kurs dla nauczycieli z Przysposobienia do Życia w Rodzinie. Połowa godzin przeznaczona była na podłoże historyczno-socjologiczne tj. nowożytną historię prowadzoną przez dr K. Bujaka. W rzeczywistości był to kurs historii, poświęcony odkrywaniu tzw. białych plam. Opiekunami roku były: 1983/84 – Ewa Kowalska, 1984/85 – Anna Pilawa.

Przeprowadzane były także cykle wykładów historycznych dla młodzieży, szczególnie dla działaczy „Federacji Młodzieży Walczącej” oraz dla robotników, które odbywały się w salkach katechetycznych kościoła w Mistrzejowicach, klasztoru Cystersów w Mogile oraz kościoła „Arka” w Bieńczycach. Działania te były możliwe dzięki współpracy z Duszpasterstwem Nauczycieli „Ostoja” i Konfraternią Robotniczą w Mistrzejowicach. Wykłady organizowano we współpracy ze środowiskiem naukowym Krakowa.

Przygotowywane były (C. Kuleszyński, A. Pilawa, Michno, Adamowicz, Kubiak, A. Michańków) letnie obozy wędrowne dla młodzieży (głównie z FMW z całej Polski oraz dzieci nielegalnych związkowców) połączone również z wykładami historycznymi i filozoficznymi. Młodzi wędrowali po Podhalu, Gorcach i Pieninach. Zatrzymywali się na noclegi w Zakopanem, Czarnym Dunajcu, Podwilku, Rabce, Zasadnym, Ochotnicy i Krościenku w pomieszczeniach parafialnych i w domach prywatnych, gdzie czekali na nich wykładowcy z krakowskiego środowiska naukowego.

SB nie odpuszczało

Oświata nowohucka była bardzo dobrze zorganizowana, niestety w połowie 1982 r. SB zaczęło inwigilację. Zbigniew Kubiak, Leszek Salamonowicz, Ala Małecka, Joanna Więclaw, Krystyna Toch, Kazimierz Idzi i Czesława Łach byli regularnie wzywani na przesłuchania do kpt. Janusza Dziedzica „zajmującego się” w SB na-

uczycielami nowohuckimi. Robiono im rewizje, odwiedzano w pracy, aresztowano w szkołach i na ulicach.

W związku ze wzmożeniem przesłuchań, wizyt w szkołach i zastraszania nauczycieli w drugiej połowie 1982 roku pp. Kowalscy po raz pierwszy rozwiązali podziemną Solidarność Nauczycielską w Nowej Hucie. Na skutek interwencji oddolnych struktur, nauczycieli, chcących nadal płacić składki i otrzymywać bibułę, grupa wykonawcza (Z. Kubiak, A. Pilawa, A. Michańków, Kazia Stępień, Marianna Piskorz, Marek Michno) wszczęła działania kolportażowo-składkowe. Niestety utracono wtedy około połowy komórek. Po jakimś czasie państwo Kowalscy wrócili na swoje dowodzące stanowiska.

Po aresztowaniu Władysława Hardka (sierpień 1983 roku) współpracujące z nim łączniczki: A. Pilawa, A. Giergiel, J. Więclaw i A. Michańków zawiesiły działalność. Gdy po pół roku okazało się, że po wpadce Hardka absolutnie nikt z jego współpracowników nie wpadł, wszystkie wszczęły na nowo działalność, w podziemnych strukturach Solidarności nowohuckich i innych.

Podczas nieobecności „wietrzących się” osób, ich funkcje objęli inni członkowie podziemnej Solidarności nauczycielskiej. Niestety pp. Kowalscy, ponownie, zawiesili działalność nowohuckiej Solidarności nauczycielskiej ze względu na zagrożenie. I znowu, na skutek zapotrzebowania nauczycieli, zostały odbudowane struktury związkowe tj. siatki kolportażowo-składkowe. Do grupy wykonawczej (A. Pilawa, A. Michańków, M. Michno, I. Adamowicz) doszli Cezary Kuleszyński, Ela Zych, a wspomagali Zbigniew Kubiak, Joanna Więclaw i finansowo Zbigniew Kasprzyk.

Podziemni, ale widoczni

Członkowie solidarności nauczycielskiej brali udział w akcji liczenia głosujących w wyborach 1984, w demonstracjach oraz pielgrzymkach ludzi pracy na Jasną Górę. Liczna delegacja nowohuckich nauczycieli ze sztandarem i wiązką kwiatów (K. Toch, A. Pilawa, E. Zych, Cz. Łach, I. Adamowicz, A. Michańków, M. Michno, C. Kuleszyński) obecna była na pogrzebie ks. Jerzego Popiełuszki. Jego śmierć upamiętnił ołtarz wykonany w dolnej kaplicy w kościele w Mistrzejowicach, autorstwa nauczycieli Tadeusza Horodyskiego i Ewy Kowalskiej.

Nasi nauczyciele byli członkami Konfraterni nauczycielskiej działającej w Mistrzejowicach u ks. Kazimierza Jancarza, prowadzili korepetycje dla dzieci osób internowanych i represjonowanych, brali udział w dostarczaniu leków chorym z mistrzejowickiej apteki darów, pomagali w organizowaniu czwartkowych mszy za Ojczyznę, przyjmowali w swoich domach gości i delegacje z kraju i z zagranicy, pomagali w organizacji Koncertów Kultury Niezależnej tzw. Wieczorów Mistrzejowickich oraz festiwalu pieśni religijnej 'Sacrosong' (noclegi, opieka nad występującymi, bilety). Znaczącym wydarzeniem była Międzynarodowa Konferencja Praw Człowieka (ok. 1000 uczestników, 205 z zagra-

nicy), która odbyła się dniami 25–27.08.1988 w kościele w Mistrzejowicach, przy wydatnej pomocy Solidarności Nauczycielskiej.

Komisja Nauczycielska wraz z działaczami regionalnej Solidarności Krakowa nawiązała kontakty z zagranicznymi związkami zawodowymi CFTC z Francji. Od 1986 rodziny nauczycielskie przyjmowały grupy związkowców francuskich, którzy przywozili liczne dary: żywność, lekarstwa, odzież, a także maszyny do pisania, powielacze etc. Rodziny francuskie zapraszały dzieci polskie na pobyty wakacyjne.

Aktywni do ujawnienia i później

Nauczyciele wspomagali również strajk kwietniowo-majowy w 1988 (Cz. Łach została wyrzucona z pracy). Po strajkach w 1988 Marek Michno, Tadeusz Matusz, Cezary Kuleszyński, Ryszard Stinia byli członkami Komitetu Organizacyjnego NSZZ „Solidarność” Pracowników Oświaty i Wychowania w Krakowie. Podziemna Solidarność Nauczycielska prowadziła działalność aż do października 1988 r., kiedy to na-

stąpiło ujawnienie się tajnych struktur. Grupa ujawnionych liczyła 10 osób wywodzących się zarówno z Nowej Huty jak i z Krakowa. Byliśmy trzecią komisją zakładową, która się ujawniła (po KRH i Akademii Medycznej). Marek Michno razem z Cezarym Kuleszyńskim organizowali jawne struktury Solidarności jeżdżąc do szkół krakowskich i okolicznych.

Po obradach Okrągłego Stołu nauczyciele włączyli się w działalność Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego, przygotowując wybory parlamentarne 4.VI. Często przewodzili Komisjom Wyborczym z ramienia Solidarności. Wystawili jako kandydatów z naszego okręgu Mieczysława Gila i Edwarda Nowaka, organizowali spotkania z kandydatami do sejmu i senatu.

Po zwycięstwie i wprowadzeniu wszystkich kandydatów solidarnościowych do sejmu pracowali nad przygotowaniem wyborów samorządowych, tworzeniem społeczeństwa obywatelskiego dzielnicy Nowa Huta i w Krakowie. ■

Anna Lilpop Michańków

Rok VIII
Nr 1/48
Kraków

Solidarność
NAUCZYCIELSKA

STYCZEŃ
1989

Pismo nauczycieli i wychowawców NSZZ Solidarność

W numerze m.in. o strajkach nauczycielskich w Nowej Hucie, komunikaty.

Bibl. Jag.

KOMUNIKAT K.R.S.O. i W.

Na kolejnym spotkaniu, które odbyło się dnia 8 stycznia 1989r. w Warszawie, przedstawiciele regionów dokonali przeglądu stanu organizacyjnego "Solidarności" nauczycielskiej w swoich ośrodkach; zapoznano się także ze stanowiskiem wypracowanym przez regiony Gdańska i Krakowa w sprawie dokumentów MEN dotyczących zmiany systemu płac oraz podjęto decyzję wystąpienia o afiliację przy Międzynarodowej Federacji Wolnych Związków Nauczycieli. Wobec tego zebrania przedyskutowali także sytuację wynikającą z powstania Komitetu Obywatelskiego przy Przewodniczącym NSZZ "S" Lechu Wałęsie i z uznaniem przyjęli powołanie przy nim Komisji Oświaty i Nauki.

Warszawa, 8 stycznia 1989

Kraj. Rada Sekcji Oświaty i Wych.
NSZZ "Solidarność"

Krzysztof Koszłaga /Gdańsk/
Krzyszyna Pińkowska /Gdańsk/
Cezary Kuleszyński /Kraków/
Stanisław Żużawski /Kraków/
Jasna Szymajda /Lublin/
Arkadiusz Małyśka /Poznań/
Karol Seifert /Poznań/
Mirasław /Warszawa/
Grażyna Tomaszewska /Wrocław/
Franciszek Kowalski /Wrocław/

„SOLIDARNOŚĆ NAUCZYCIELSKA”

PISMO NAUCZYCIELI I WYCHOWAWCÓW NSZZ «SOLIDARNOŚĆ»

„Solidarność Nauczycielska” to jedno z pierwszych pism podziemnych, które ukazały się w Krakowie po ogłoszeniu stanu wojennego. Wydawane w Krakowie w latach 1982–1989; od nr. 7/44 (1988) z podtytułem: „Pismo nauczycieli i wychowawców NSZZ «Solidarność»”.

Redaktorem naczelnym od początku do końca istnienia pisma była Wanda Żychowska – po-

lonistka w XIII LO w Krakowie, przewodnicząca Małopolskiej Sekcji Oświaty NSZZ Solidarność. Wraz z nią pismo redagowały: Małgorzata Gątkiewicz-Kotarba i Bożena Wyrozumska. Głównym drukarzem był jej mąż Henryk Żychowski – działacz podziemia niepodległościowego po II wojnie światowej, więzień polityczny w czasach stalinowskich.

Od lewej: Jolanta Zych, Henryk i Wanda Żychowsky, poniżej Elżbieta Zych – redaktorzy i drukarze (metodą sitodruku) „Solidarności Nauczycielskiej”

Drukarnia mieściła się początkowo w garażu przy ul. Koniewa (obecnie ul. Armii Krajowej). Po „wpadce” drukarni dalszy wydruk SN-ki od ok. 1986 roku odbywał się w prywatnym mieszkaniu Wandy i Henryka Żychowskich przy ul. Koniewa w Krakowie. Pismo drukowane było pierwotnie na powielaczach (pochodzącym z czasów drugiej wojny światowej) a potem, po odbyciu przez Henryka Żychowskiego specjalnego, tajnego kursu dla podziemnych drukarzy, metodą sitodruku. Tam też drukowali ulotki, kalendarze, kartki świąteczne, znaczki okolicznościowe, koperty itp. w większości projektowane przez Henryka Żychowskiego.

W drukowaniu uczestniczyła Elżbieta Zych a także jej siostra Jolanta i inne osoby. Drukarnia mieściła się w małym pokoju na rozkładanym stole meblówianki.

Sita przygotowywali w łazience. Kiedy „wpadła” pierwsza drukarnia w garażu, aresztowano dwóch młodych ludzi – drukarzy, którzy nie przyznawali się do drukowania pisma „Solidarność Nauczycielska”. Aby ich ratować należa-

ło wydać następny numer SN i rozprawić jak zwykle normalnymi kanałami kolportażowymi. Wanda Żychowska poszukiwała kogoś, kto wydrukowałby kilka tysięcy egzemplarzy SN.

Elżbieta Zych pośredniczyła w tych poszukiwaniach i znalazła Ludwika Czecha – nauczyciela muzyki, dyrygenta, który miał „znajomości” w państwowej drukarni i interesował się poligrafią (wcześniej naprawiał już stary, pochodzący z czasów drugiej wojny światowej powielacz). Nocą, korzystając z maszyn państwowej drukarni wydrukował on cały nakład Solidarności Nauczycielskiej. Opowiadała, że umówili się z panem Ludwikiem w centrum Krakowa w kawiarni przy ul. Sławkowskiej, gdzie miała odebrać paczki z pismem i matryce. Nie przewidzieli jednak, że miasto „naszpikowane” będzie funkcjonariuszami ZOMO bo właśnie

obchodzono rocznicę 11 listopada (manifestacja po mszy św. w kościele Mariackim). W kawiarni byli przekonani, że są obserwowani, bali się wyjść, a ich paczki leżały pod stolikiem... Pan Ludwik wyspał sobie do kawy 7 łyżeczek cukru! Na szczęście strach miał wielkie oczy, Ela Zych zabrała paczki i tramwajem zawiozła je do mieszkania Wandy i Henryka Żychowskich. Po paru dniach aresztowanych drukarzy zwolniono, bo przecież SN-ka „wyszła” jak zwykle! (relacja Elżbiety Zych).

Do „Solidarności Nauczycielskiej” pisała także Elżbieta Zych (zwykle pod pseudonimem ZETZET lub Z.) artykuły – zwłaszcza reportaże z wydarzeń w Nowej Hucie, w Duszpasterstwie Nauczycieli OSTOJA w Nowej Hucie-Mogile, z jej pobytów w Gdańsku oraz działalności podziemnych struktur NSZZ Solidarność w Nowej Hucie, gdzie pracowała. ■

ZBIGNIEW KASPRZYK ORAZ „LIBERTAS”

Zbigniew Kasprzyk, współpracował z tajną komisją nauczycielską. Na początku 1984 skontaktowała mnie z nim Joanna Więclaw. Zbyszek potrzebował pewnych ludzi do współpracy. Wraz z Bogdanem Rogatko przeprowadził wtedy wydawnictwo „Libertas”. Miał on znajomego drukarza w oficjalnej państwowej drukarni, który po godzinach drukował (na ul. Krótkiej w Krakowie) nielegalne wydawnictwa dla Libertasa. Zbigniew prosił o zorganizowanie mu komórki, zajmującej się transportem, składaniem książek, obcinaniem ich i przerzucaniem na punkt kolportażowy. Transportem zajmowali się Anna Pilawa,

Marek Michno i Wanda Kuriańska z mężem ale również jego żona i dzieci. Przewozili worki z wydrukowanymi stronami do mieszkania Aliny Giergiel. Tam ja z p. Aliną składałyśmy te książki, zszywałyśmy je, obcinałyśmy gilotyną, a następnie gotowe przerzucane były przez wyżej wymienione osoby na punkt kolportażowy. Składałyśmy między innymi *Archipelag Gulag*, *Notatki Gdańskie*, *Zapiski więzienne*, *Wspomnienia czerwonoarmisty*, *Folwark zwierzęcy*, itd.

Fragment opisu Anny Lilpop-Michańków oraz Zofii Kasprzyk żony Zbigniewa

SIEĆ NA BARCE

Od kilku miesięcy dla spragnionych bezpośrednich kontaktów, po okresie epidemii CO-

VID-19, Stowarzyszenie organizuje spotkania pt. „Sieć na Barce”. 24 maja mieliśmy pierwsze spotkanie członków i sympatyków które poświęciliśmy wspomnieniom sprzed 40 lat, czyli działalności w 1981 roku, szczególnie powstawaniu Solidarności Regionu Małopolska. Następnie, 28 czerwca przeznaczyliśmy na przypomnienie kulców aresztowania Stanisława Handzlika – czołowego działacza struktur konspiracyjnych w Małopolsce tzw. RKW „Solidarność” w 1982 roku, ale także problematyki ukrywania się działaczy, tworzenia konspiracyjnych struktur.

W poniedziałek 26 lipca 2021 r., Stowarzyszenie „Sieć Solidarności” zorganizowało Rejs po Wiśle. Byli nie tylko członkowie ale także grupa naszych sympatyków i studentów. Wyruszyliśmy z przystani „Wiślany Ogród” by popłynąć pod klasztor ss. Norbertanek, gdzie zawróciliśmy, potem obok Wawelu, Skałki aż pod Centrum Critocetka, skąd powróciliśmy na przystań. Podczas rejsu odśpiewaliśmy 100 lat koledze Fredkowi Czerwińskiemu, który ukończył 80 lat. ■

Stowarzyszenie Sieć Solidarności 31-139 Kraków, ul. Łobzowska 57/108/pok.2

Dane Kontaktowe: tel. 600-00-57-23 e-mail: edno@edno.pl

Biuletyn Informacyjny, www.sss.net.pl oraz na facebook'u.

Redakcja: Edward E. Nowak, Krystyna Ryczaj Marchewczyk, Adam Gliksman, Dorota Stec-Fus.

Numer konta: 66 1240 4719 1111 0010 5101 3852

Lista pamięci

Zbigniew Kubrak (ur. 21.08.1952, zm. 9.01.2021, pochowany na cmentarzu w Grębałowie), uczestnik manifestacji nowohuckich.

Zofia Pieczkowska (ur. 12.12.1943, zm. 14.01.2021, pochowana w Nowym Sączu), działaczka społeczna oraz Solidarności, samorządowiec, wiceprezydent Nowego Sącza

Andrzej Buczkowski (ur. 24.11.1938, zm. 16.02.2021, pochowany na cmentarzu Rakowickim), adwokat, obrońca w procesach politycznych okresu stanu wojennego. Członek Trybunału Stanu.

Mieczysław Pieronek (ur. 03.04.1932, zm. 21.02.2021, pochowany w Radziechowach na Żywiecczyźnie), więzień polityczny okresu stalinowskiego, pracownik Politechniki Krakowskiej, działacz Solidarności, sekretarz m. Krakowa, brat biskupa Tadeusza.

Zbigniew Ferczyk (ur. 1.10.1925, zm. 06.03.2021, pochowany na cmentarzu w Grębałowie), wilnianin, żołnierz AK, Solidarność Nowej Huty, przywódca Duszpasterstwa Hutników

Adam Zagajewski (ur. 21.06.1945, zm. 21.03.2021 ma być pochowany w Panteonie Narodowym w Krakowie w 2022 r.), poeta, uczestnik Ruchu Kultury Niezależnej

Przemysław Zamorski (ur. 31.05.1956, zm. 24.03.2021 r., pochowany na cmentarzu w Rakowicach), w Krakowie), architekt, członek założyciel Stowarzyszenia Sieć Solidarności.

Jerzy Zacharko (ur. 23.04.1951, zm. 11.04.2021, pochowany w Zakopanem), działacz Solidarności zakopiańskiej, internowany, samorządowiec, wicestarosta tatrzański.

Marek Dyka (ur. 07.05.1972, zm. 14.04.2021, pochowany na cmentarzu w Grębałowie), działacz Federacji Młodzieży Walczącej.

Mirosław Handke (ur. 19.03.1946, zm. 22.04.2021, pochowany na Cmentarzu w Rakowicach), profesor, rektor Akademii Górniczo-Hutniczej (1993-1998), przewodniczący Solidarności uczelni), minister edukacji (1997-2000).

Henryk Opilo (ur. 29.11.1952, zm. 2.05.2021, pochowany w Krynicy), działacz Solidarności, internowany, poseł KPN I kadencji

Kazimierz Mazur (ur. 1946, zm. 03.05.2021, pochowany w Pcimiu) hutnik z Nowej Huty, działacz Solidarności, uczestnik strajków.

Czesław Talaga (ur. 5.08.1938, zm. 18.05.2021, pochowany w Łasku Borkowskim), pracownik MPK, członek Solidarności, więzień polityczny stanu wojennego.

Stefan Afenda (ur. 03.07.1926, zm. 18.07.2021, pochowany na cmentarzu w Rakowicach), działacz Solidarności w Instytucie Odlewnictwa

Stanisław Rodziński (ur. 08.03.1930, zm. 17.07.2021, pochowany na cmentarzu w Rakowicach), profesor, rektor krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych (1996-2002), uczestnik Ruchu Kultury Niezależnej.